

De rol van mannen en vrouwen

Leerhuis

Paul Sanders

Ruim een week geleden verscheen de NBV21. We mogen blij zijn met deze verbeterde versie van de *Nieuwe Bijbelvertaling* uit 2004. Het uitgangspunt bleef gelijk: de vertaling moet recht doen aan het Hebreeuws en Grieks, maar moet ook begrijpelijk zijn. Een goed principe, maar het is soms de vraag of dat oude boek voor moderne lezers nog wel begrijpelijk is.

Als voorbeeld ga ik in op een interessant vers dat alles te maken heeft met de traditionele rollen van mannen en vrouwen. De bekende koning David spreekt een keer een vloek uit over zijn legeraanvoerder Joab en diens familie. Hij wenst Joab toe dat er in zijn familie nooit iemand zal ontbreken ‘die een spintol vasthoudt’ (2 Samuël 3:29). Als lezer vraag je je meteen af: wat is een spintol? En waarom zou het een vloek zijn om er een vast te moeten houden?

David is kwaad op zijn generaal Joab, want die heeft Abner gedood. Abner was in het verleden legeraanvoerder van Davids tegenstander, koning Saul. Maar na Sauls dood is Abner bij David gekomen en heeft hij David zijn medewerking beloofd. Bij Joab was er nog oud zeer en daarom doodde hij Abner, zonder dat David daar iets van wist.

David vervloekt Joab

David is absoluut niet blij met de meedogenloze houding van Joab (2 Samuël 3:22-39). Eerder had hij ook al een aanvaring gehad met Joabs broer Abisai. Terwijl Abisai Saul wilde doden, besloot David Sauls leven juist te sparen (1 Samuël 26:6-9). Nu Joab Abner gedood heeft is David het zat. Daarom vervloekt hij hem en zijn familie:

Moge het bloed van Abner, de zoon van Ner, gewroken worden aan Joab en zijn familie. Laat er in Joabs familie altijd iemand zijn die een druiper heeft of schurft, iemand die een spintol vasthoudt, een gewelddadige dood sterft of honger lijdt. (2 Samuël 3:29)

De vertaling hierboven is de NBV21, maar dan met een kleine aanpassing. Want in die vertaling staat niet ‘iemand die een spintol vasthoudt’, maar ‘iemand die met krukken loopt’. De *Nije Fryske Bibeloversetting* had ook al ‘dy’t op krukken rint’. Na het noemen van ‘een druiper’ en ‘de schurft’ is dat geen vreemde vloek.

Toch staat er in het Hebreeuws echt een woord dat ‘spintol’ betekent: *pelekh*. Hetzelfde woord komt verder alleen voor in de lofzang op de sterke vrouw aan het einde van het boek Spreuken. Daar staat: ‘Haar handen zijn voortdurend aan het spinrok; steeds houdt zij de spintol

vast’ (Spreuken 31:19, NBV21).

Kunnen spinnen is volgens dat vers iets waar een vrouw trots op mag zijn. Daarbij gebruikt ze een spinrok, een stok met daarop ongesponnen wol of vlas. Ze houdt het spinrok vast met haar ene hand. Ze maakt met haar andere hand wat van de wol of het vlas vast aan een spintol, een stokje met een ring erom dat ze laat draaien. Ze trekt steeds wat meer wol of vlas van het spinrok af. Door het draaien ontstaat zo een gesponnen draad. Het gaat om een techniek die in het Midden-Oosten wijdverbreid was.

Hoe komen de Bijbelvertalers er dan bij om in de vloek van David het woord te vertalen als ‘kruk’? Ik denk dat vertalers geneigd kunnen zijn om te kiezen voor een vertaling die meteen te begrijpen is. In dit geval menen ze zich bovendien te kunnen beroepen op een heel oude Griekse Bijbelvertaling, de *Septuaginta*. Daar wordt het Hebreeuwse woord vertaald met een Grieks

Nu slaat David terug met een vloek die bij hardvochtige militairen niet in goede aarde valt

woord dat ‘stok’ betekent. Een probleem is daarbij wel dat het Griekse woord gebruikt wordt voor allerlei stokken, maar nooit betrekking heeft op een ‘kruk’ of ‘wandestok’. Het is dus maar de vraag of je de NBV21 kunt verdedigen met een beroep op die oude Griekse vertaling.

Context is belangrijk

Het ligt veel meer voor de hand om het woord net zo te interpreteren als in de lofzang op de vrouw in Spreuken. Dat gebeurt ook in de *New Revised Standard Version* en een paar andere Engelse vertalingen. Verreweg de meeste heel oude vertalingen geven het woord in allebei de passages ook weer met een woord dat ‘spintol’ betekent. Verder komt het woord buiten de Bijbel voor in een groot aantal oude talen die lijken op het Hebreeuws. En ook daar betekent het nooit ‘stok’, maar altijd ‘spintol’.

Maar als het woord echt ‘spintol’ betekent, waarom is een spintol vasthouden dan een vloek? Hier wordt duidelijk dat je de Bijbel alleen kunt

begrijpen als je wat meer weet van de context waarin hij ontstaan is. Aan het Hebreeuws kun je zien dat in Davids vloek degene die de spintol moet vasthouden een man is. In de wereld van de Bijbel lag vast hoe een man of vrouw zich hoorde te gedragen. Mannen en vrouwen moesten zich bijvoorbeeld verschillend kleden.

Een vrouw mag geen kleren en attributen van een man dragen en een man mag geen vrouwenkleren dragen. Want de HEER, uw God, verafschuwt ieder die zulke dingen doet (Deuteronomium 22:5).

Aanstootgevend

In de landen om Israël heen was dat net zo. En ook daar werd spinnen als een bezigheid van vrouwen beschouwd. Het werd aanstootgevend gevonden als een man spon of spinattributen in zijn hand had.

Een paar veelzeggende teksten komen uit het Hettitische rijk, in het midden van het huidige Turkije. Dat rijk had veel invloed in de rest van het Midden-Oosten. In een van de teksten worden legeraanvoerders die ontrouw zijn aan de Hettitische koning ernstig gewaarschuwd: de goden zullen ervoor zorgen dat ze vrouwenkleren moeten aandoen en ze zullen een hoofddoek moeten dragen. Bovendien zullen de goden hun wapens afnemen en hun in plaats daarvan een spinrok en een spintol in handen geven. Zo zal hun mannelijkheid plaats maken voor vrouwelijkheid. En dat was niet positief bedoeld.

Een andere Hettitische tekst beschrijft een ritueel waarin het omgekeerde plaatsvindt: mannen die er niet toe in staat zijn bij een vrouw een kind te verwekken moeten eerst een spinrok en een spintol in hun handen nemen. Ze moeten die vervolgens weggooien en ze moeten dan een boog en pijlen pakken. Daar worden ze echte mannen van. Het heeft iets weg van de zogenaamde conversietherapie, die de laatste tijd in een kwaad daglicht staat.

De Hettitische teksten maken de opvallende vloek die David uitspreekt ineens een stuk begrijpelijker. Het is wel duidelijk dat Joabs familie David als veel te zachtvaardig beschouwde. Nu slaat David terug met een vloek die bij hardvochtige militairen niet in goede aarde valt. Voor hen is een spinnende man in de familie even erg als een familielid met een druiper of schurft.

In de NBV21 is niet gekozen voor een letterlijke vertaling. Dat is verklaarbaar, omdat we met krukken lopen eerder zien als een vloek dan een spintol vasthouden. Volgens mij is het veel beter om te vertalen wat er echt staat. Dan is de tekst soms niet meteen begrijpelijk; er is dan meer uitleg nodig over de ideeën die in de tijd van de Bijbel leefden. Dat kan nu eenmaal niet anders bij zo’n oud boek. Het wordt er alleen maar interessanter van.

Vijf auteurs De Bijbel door

In de rubriek *Leerhuis* duiken vijf specialisten samen met de lezer wat dieper in Bijbelteksten en hun betekenis. Niet meditatief of moraliserend, maar ambachtelijk. Wat staat er nou eigenlijk precies, wat is de context en wat betekent het? De auteurs zijn:

Lody van de Kamp (1) is rabbijn (onder meer in Londen, Den Haag, Amsterdam, Rotterdam), was lang politicus en adviseur bij het CDA en tegenwoordig vooral actief als schrijver en publicist.

Archibald van Wieringen (2) is hoogleraar Oude Testament aan de Tilburg School of Catholic Theology (TST) en priester van het bisdom Haarlem-Amsterdam.

Dr. Paul Sanders (3) is universitair docent Oude Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit

Eep Talstra (4) is emeritus hoogleraar Oude Testament aan de Vrije Universiteit.

Jan Krans (5) is nieuwtestamenticus, verbonden aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU).

